

# PER UN HUMANISME ECOLÒGIC

**JORDI COROMINAS**

*Sant Julià de Lòria, Andorra*

La modernitat ha tendit a desenvolupar una visió antropocèntrica, això és, a considerar l'ésser humà com el centre de l'Univers i a pensar la natura com un objecte lliurat al seu domini. En la postmodernitat no és infreqüent una visió oposada, una visió biocentrista on l'ésser humà és un mer accident de la vida en general. Per a alguns, aquest accident seria un gran error de la natura, una terrible amenaça biològica. La "supervivència del més fort" significaria l'aparició d'una espècie universalment exterminadora que estaria abocada a acabar amb la vida damunt del planeta.

Reblant el clau, davant allò que sovint és una expressió d'una experiència sense sentit, es podria dir que la natura és una immensitat material regida per processos nuclears i forces com la gravitatòria on la vida, encara que la trobéssim en altres planetes, sembla una excepció. Fins i tot a la terra la vida deixarà de ser possible quan el Sol esdevingui un gegant roig. En la immensitat de la natura la desaparició de la vida a la terra és menys significativa que la desaparició d'una petita berruga a la nostra pell.

També hi ha biocentristes que emparant-se en tradicions filosòfiques o espirituals de diferent mena capgiren l'argument: La natura es concep com un gran vivent. Tots els éssers vius són igualment dignes perquè són expressions de la Vida que constitueix la força motriu del món.

No obstant, en el món contemporani hi ha plantejaments més radicals, que crec que assumeixen millor la complexitat, que ens apropen més a la realitat, que deixen més interrogants oberts, i que no tenen necessitat de reduir allò humà per exaltar la natura (biocentrisme) o de salvar allò humà a costa de la natura (antropocentrisme). És la perspectiva del que podem anomenar humanisme ecològic en el qual caben diferents filosofies i diferents desenvolupaments de la ciència contemporània. S'hi subratlla la imbricació entre l'ésser humà i la natura. No parteix, per dir-ho així, de la natura per arribar

a l'home, ni de l'ésser humà per arribar a la natura, sinó de la seva interacció.

Aquest humanisme ecològic recupera la definició de natura que donaven els grecs (*physis*) com "brotar", ja que, per analogia amb el brotar propi de la vida, la natura, des de la "gran explosió" que va originar el nostre cosmos, es caracteritza pel continu sorgir de noves realitats a través de milers de milions d'anys. Aquest "brotar" arriba a la seva màxima expressió en l'espècie humana, però no només per la complexitat del sistema psicoorgànic de l'ésser humà, sinó perquè l'home és l'únic sistema natural conegut conscient d'aquest "brotar". I ho és per partida doble. Per una banda, és conscient d'aquesta part continu que constitueix la natura i, per l'altra, les accions humanes són un "brotar" continu de noves coses: músiques, déus, artefactes, emocions, sentiments, llenguatges, teories. Un "brotar" on sóc conscient alhora de les coses que broten i del mateix brotar. Car la vida humana no és pas només un anar veient les coses que van brotant, sinó que és un sentir-se viure, un adonar-se de sí, un adonar-se del mateix brotar. Tenim, a diferència dels altres sistemes naturals, una consciència immediata del que estem vivint, del que estem fent, patint o estimant.

Davant del paradigma antropocentrista i el paradigma biocentrista, a l'humanisme ecològic l'ésser humà se'ns mostra com a natura, el seu cos és un organisme entre altres organismes, però l'home és tan radicalment natural que, pel fet que s'adoni del mateix brotar en què consisteix la natura, és diferent de tota la resta de sistemes naturals. Aquest plantejament no dualista, que no oposa l'home a la natura, i no reduccionista, que no redueix l'home a matèria o a una expressió més de la vida, té conseqüències en tots els àmbits. És especialment important per a una adequada comprensió del quefer tècnic.

La visió romàntica de la natura que rebutja el desenvolupament tecnològic com a constitutivament depredador i la visió moderna que estableix una

exclusiva relació tècnica amb la natura entesa com un material d'explotació subjecte a la nostra utilitat i rendiment no fan justícia al que és la tècnica. L'ésser humà, des de l'humanisme ecològic, és pensat com a natural i inextricablement tècnic, però la seva relació amb el món no és pas exclusivament, ni ha de ser fonamentalment tècnica. També pot ser poètica, espiritual, contemplativa, etc.

La tècnica més elemental: encendre foc, fabricar una destal de sílex, consisteix en un "brotar", en plena continuïtat amb el "brotar" dels processos naturals. Però a diferència d'aquests, la tècnica és un "brotar" dirigit d'acord amb certes finalitats. Per això podem dir que les accions humanes són accions tècniques quan integren un sorgir dirigit. I aquesta alteració del "brotar", alterant els processos naturals, és possible perquè l'ésser humà s'assabenta d'aquest "brotar".

Certament la sortida a la crisi ecològica passa per solucions tècniques, ja que d'una altra manera és impossible pensar que 7.000 milions de persones puguin continuar vivint damunt del planeta, però lluny de tota il·lusió pel progrés tècnic, l'humanisme ecològic és plenament conscient que els efectes opressius, destructors i ideològics de la tècnica lligada al sistema econòmic i social vigent, afecten tot el planeta. Això és especialment evident en els vincles ecològics. Els afectats pel dany ecològic no són pas sempre, ni molt menys, els que directament l'origenen. L'alliberament d'aquests efectes passa necessàriament per la democratització del món més enllà dels estats nacionals. Ara bé, ni tan sols la democratització de les relacions socials mundials implica que aquestes arribin a estar lliures de motivacions egoïstes. Es pot optar democràticament per les satisfaccions immediates, a costa de les generacions futures. L'ésser humà és molt capaç de detectar una greu injustícia en les grans diferències que existeixen, per exemple, entre els sous dels directius d'elit i els sous de la resta dels treballadors. Una altra cosa molt diferent és renunciar lliurement a una oferta d'augment salarial.

L'humanisme ecològic és conscient que les classes mitjanes i altes mundials han de renunciar a determinats béns i a determinades formes de vida a favor de les futures generacions. Però, per què

renunciar? Una cosa és conèixer l'obligació ètica de fer-ho, i una altra cosa és estar prou motivat per dur-ho a terme, especialment quan aquesta renúncia s'ha de fer en favor de les generacions encara no nascudes. Aquesta mena de decisions requereixen del que normalment anomenem una espiritualitat, una disposició a viure d'una determinada manera. Hi ha, per descomptat, diverses espiritualitats atees, agnòstiques i religioses que poden trobar-se a l'humanisme ecològic.

Aquí m'interessa destacar el que considero els valors més propis de l'espiritualitat cristiana: la llibertat i la gratuïtat. El cristianisme ens presenta un Déu diferent i lliure de totes les coses i de tota mena de poder, que crida l'ésser humà a alliberar-se també de les coses i dels poders. No obstant, l'ésser humà sovint rebutja la llibertat. ¿Per què l'ésser humà essent essencialment diferent de les coses, tendeix a perdre's sempre entre elles?

El mite adàmic ens respon mostrant-nos una estructura sovint ignorada o reprimida: l'ésser humà pretén justificar-se a si mateix pels fruits de les seves accions. Això condueix a mesurar-se a si mateix, i a mesurar la resta, per les coses. Respecte de la resta d'éssers humans, això implica una utilització dels mateixos amb la finalitat de produir més resultats, i ser reconegut per ells. Respecte a Déu comporta una por contínua, perquè es pensa en ell com algú que ens mesura pel que produïm o fem, o també un intent de convertir-lo en una cosa més, manejable i controlable com elles, com en la màgia. Respecte a la natura suposa una set insadollable de produir que acaba destruint aquesta mateixa natura. La set insadollable de justificar-se pels resultats de les pròpies accions és directament proporcional a la incapacitat per a la renúncia i la gratuïtat i converteix la vida humana en una cursa desenfrenada per assolir un darrer i absurd resultat, que és la mort.

El cristianisme és una invitació permanent a que l'ésser humà deixi de mesurar-se a si mateix pels resultats dels seus actes, i es descobreixi a si mateix com algú absolutament digne i diferent de les coses que produeix i fa en un món que, com deia el cardenal Altamirano a la pel·lícula La Missió, "no és pas així, sinó que l'hem fet així".